

> DÜBAM

SURİYE'DEKİ SAVAŞIN LÜBNAN'A YANSIMALARI

Saliha Ziya

DÜBAM

SURİYE'DEKİ SAVAŞIN LÜBNAN'A YANSIMALARI

Saliha ZİYA

Genel Yayın Yönetmeni
Akif EMRE

Yayın Koordinatörü
Aynur ERDOĞAN

DÜBAM Yayınları
Küresel İletişim Merkezi
Barbaros Bulvarı, Balmumcu / Beşiktaş
Tel: (0212) 274 80 21 – 274 80 22
www.dunyabulteni.net

Suriye'deki Savaşın Lübnan'a Yansımaları

Ortadoğu'nun tüm dini ve etnik gruplarını içinde barındıran ve dini temsile dayanan (sekteryanizm) bir siyasal sisteme sahip olan Lübnan, kendine has kırılğan siyasi yapısı ile yıllar boyu dış etkilere açık bir ülke oldu. Her dini grubun uluslararası ya da bölgesel hamileri, bölgedeki çıkarları için çoğu zaman Lübnan'ı savaş alanına çevirmekten kaçınmadı. Özellikle 1975-1990 yılları arasında devam eden iç savaştan beri ülkede en etkin dış aktör konumunda olan Suriye'de bugün yaşananlar, bu ülkeyle tarihi, siyasi, sosyo kültürel ve dini çok güçlü bağlara sahip olan Lübnan'ı herkesten fazla ilgilendiriyor ve etkiliyor.

Lübnan'da Suriye Etkisi

Fransız mandası döneminde kolonyal sistemin bir dizaynı olarak Suriye'den ayrılan Lübnan'ın Suriye ile bağları o denli güçlü ki, bu yakın ilişkiyi anlatmak için "Suriye'de yağmur yağsa Lübnanlılar şemsiyesini açar" sözü kullanılıyor. Sınır komşuluğunun ötesinde, bu iki ülkenin tüm dini grupları birbirinin devamı niteliğinde. Örneğin Lübnan'daki pek çok Hristiyan grubun patriklik merkezi Şam'da bulunuyor. Ya da Lübnanlı Dürzi lider Velid Canbulat, Suriye'deki Dürziler tarafından da lider olarak kabul ediliyor. Ülkenin Nusayrilerinin Suriye'deki Baas rejimine olan liyakatleri ise herkes tarafından biliniyor.

Toplumların iç içe geçmesinin verdiği bu bağ, siyasi gelişmelerle tamamen güçlendirilmiş durumda. İç savaş nedeniyle Lübnan yönetiminin daveti üzerine 1976'da ülkeye yerleşen Suriye ordusu, iç savaşı bitiren Taif Anlaşması ile konumunu meşrulaştırarak 2005 yılına kadar Lübnan'da kaldı. Bu 30 yıl ve çekilme sonrasında yaşananlar ülkenin Suriye yanlısı ve karşıtı olarak kutuplaşması için fazlasıyla yeterli oldu. Suriye'nin askeri varlığı ve Lübnan'ın güvenlik alanını tamamen tekeline almasıyla Lübnan siyasetindeki belirleyiciliği kaçınılmaz hale geldi. Suriye'nin Lübnan'daki varlığı, hükümetler devirmesi, kendine yakın devlet başkanlarının görev

süresini uzatması, üst düzey yöneticileri belirlemesi, 1982'den itibaren İsrail'e karşı Hizbullah'ı desteklemesi gibi pek çok konuda somutlaştı. Kurtarıcı olarak gelen Suriye ordusunun Lübnan halkı tarafından artık istenmez hale gelişinde ise, ülkedeki polis devleti uygulamaları, gözaltındaki kayıplar, faili meçhuller ve suikastlar etkili oldu. 2005 yılının Şubat ayında Sünnilerin ve pek çok Hıristiyan grubun desteklediği Suriye karşıtı olarak bilinen eski başbakan Refik Hariri'nin Beyrut'ta bombalı bir saldırı sonucu öldürülmesi de bardağı taşıran son damlaydı. Bu tarihten sonra Suriye-Lübnan denklemi İsrail'den İran'a, Batı ülkelerinden Rusya'ya kadar pek çok küresel ve bölgesel aktörün dahil olduğu uluslararası bir sorun haline geldi. Bush'un 2002'den itibaren 'şer eksenli' içinde saydığı ve ekonomik yaptırımlar aracılığıyla saldırdığı Suriye, Nisan 2005'te 1559 sayılı BM kararı uyarınca askerlerini Lübnan'dan çekmeye başlayacaktı.

Suriye, Lübnan'ı Suriye karşıtları ve yandaşlarının kavgasına boğulmuş bir şekilde bıraktı ve bu kırılma noktası, Lübnan'ın yüzyıllardır devam eden hassas mezhepsel yapısına büyük bir siyasi gerilimi de eklemiş oldu. İsrail karşıtı İran-Suriye ekseninin uzantısı olan Hizbullah, Suriye'ye şükran gösterisi için 8 Mart'ta büyük bir kalabalığı Beyrut'a döktü. Ertesi hafta 14 Mart'ta Suriye karşıtı gruplar aynı meydandaydı. Bu tarihten itibaren Lübnan siyaseti artık Suriye yandaşları olan Hizbullah, seküler Şii hareket Emel, Nusayrilerin Arap Demokratik Partisi ve iç savaşın sonunda Suriye ordusuna karşı savaşan ancak sonra ABD ile yaşadığı sorun nedeniyle Suriye rejimi tarafına geçen Hıristiyan lider Mişel Aun taraftarlarından oluşan 8 Martçılar ve Sünnilerin desteklediği Hariri'nin Gelecek Hareketi, en büyük Hıristiyan grup olan Marunilerin Ketaib Partisi, Semir Caca'nın Lübnan Güçleri ve önce 8 Mart grubuna dahil olsa da sonradan saf değiştiren Dürzi lider Velid Canbolat'ın oluşturduğu Suriye karşıtı 14 Martçılar olarak saflaşacaktı.

Suriye Krizi Sonrasında Lübnan

Lübnan siyaseti ve toplumunda bu kadar etkin konuma sahip, üstelik sınır komşusu olan Suriye'de yaşanan iç savaşın Lübnan'a sıçrama olasılığı, son günlerde Sayda'da yaşanan Şii-Sünni gerilimi ile tekrar gündeme geldi. Aslında ilk günden itibaren Suriye'deki krizin etkileri Lübnan'da açık bir şekilde görülmeye başlamıştı. Lübnan ekonomisinin can damarı olan turizmin gerilemesi ve finans sektöründeki yatırımların azalmasının yanı sıra yarım milyonu aşan Suriyeli mültecilerin varlığıyla Lübnan ekonomisi çökme noktasına geldi. Diğer yandan sınır komşusunda yaşanan savaş, ülkenin sınır kasabasına düşen roketler ve havan toplarıyla da kendini hissettiriyordu. Suriye'ye karşı alınan uluslararası yaptırım kararlarında Lübnan'ın olumlu oy kullanması zaten düşünülemezdi ama yine de Suriye'nin Lübnan büyükelçisi her defasında Lübnan Başbakanı Necip Mikati'yi hem bu konuda hem de Lübnan ordusunun ülkeye sızan muhalifleri Suriye'ye teslim etmesi konusunda sık sık uyardı. Lübnan, Suriye'de yaşananlara taraf olması durumunda ülkenin nasıl bir yangın yerine döneceğini çok iyi biliyordu ve bu doğrultuda en başından itibaren Suriye konusunda 'karışmama politikası' (non-interference) ilan etti. Bu politika, Lübnan'ın kırılğan ve kutuplaşmış siyasi yapısı ve Suriye ile göbekten bağlı konumu düşünüldüğünde oldukça naif bir girişim sayılabilir. Yine de ülke içi dengeleri ve bu dengelerin bağlı olduğu dış dinamikler göz önüne alındığında Lübnan hükümetinin bu kararı tartışmasız olarak tek seçenektir.

Lübnan'ın 'karışmama politikası', Mart ayında Suriye'ye yakın isim olan Başbakan Mikati'nin istifasının ardından zayıfladı. Hizbullah'ın Suriye'de Esad güçlerinin yanında savaştığını açıkça ilan etmesinin ardındansa çöktü. Bir yılı aşkın süredir bütçe ve seçim sisteminin değişmesi tartışmaları nedeniyle sallantıda olan kabinenin dağılmasında en etkin darbeyi yine Suriye vurmuş oldu. Suriye'deki savaşın etkisiyle ülkedeki kutuplaşmanın siyasi liderlerin açıklamalarına ve tutumlarına sert bir şekilde yansması bir tarafa, Mikati, bir yandan Suriye'nin baskısına, diğer yandan Ekim

2012'de Lübnan İstihbarat Şefi Visam Hasan'ın Beyrut'ta suikast sonucu öldürülmesi ile 14 Mart grubunun yaptığı baskılara daha fazla dayanamadı. Visam Hasan'ın devletin üst birimlerindeki 14 Martçı tek isim olmasının önemi, istihbarat şefi olmasında da ötesine geçtiğini belirtmekte fayda var. Lübnan'daki her suikastta olduğu gibi Hasan'ın da faili bulunamadı. Ancak suikastın ardındaki güçler üzerine Lübnan toplumundaki algılar, mevcut kutuplaşmayı daha da derinleştirdi. Refik Hariri suikastında olduğu gibi Suriye karşıtları Suriye ve Hizbullah'ı, Hizbullah başta olmak üzere Suriye yandaşları ise İsrail ve Batı dünyasını suçladı. Fail kim olursa olsun, Visam Hasan'ın ölümünün ardından Lübnan'da Suriye karşıtı Lübnanlıların ve ülkede bulunan Suriyeli muhaliflerin eli güvenlik açısından zayıflatılmış oldu.

Diğer yandan -Lübnan ordusunun iç savaştan bu yana bir türlü ıslah edilememesi sebebiyle- ülkenin en güçlü ve en organize silahlı gücüne sahip olan Hizbullah'ın Suriye'de savaşa dahil olması, Lübnan'ın zaten yanı başındaki savaşa çekilmeye hazır kaygan zeminini iyice hareketlendirdi. Esad rejimi düştüğünde İsrail'e karşı bölgedeki en büyük müttefikini ve İran'dan aldığı yardımların geçiş yolunu kaybedecek olan Hizbullah, savaşın ilk günlerinde Lübnan'ın bütünlüğüne vurgu yapmış ve Esad'ın yanında savaşmadığını açıklamıştı. Geçen ay yaptığı açıklamayla Hizbullah'ın Suriye'de savaştığını açıkça ilan etmesinin ardından muhalifleri destekleyen Sünniler de kendi milis güçlerini kurarak Lübnan'da Hizbullah'la çatışmaya başladı. Lübnan ordusu içinde bir süredir yapılandığı bilinen Sünni güçlerin yanı sıra, Trablus ve Sayda'da bazı Sünni otoritelerin etrafında milis güçlerinin kurulduğu ise artık saklanmıyor. Tüm bu gelişmeler Lübnan'da iç savaşın sinyalleri olarak değerlendiriliyor.

Suriye'deki Savaş Lübnan'a Sıçrar mı?

Suriye'de yaşananlar, Lübnan'da ekonominin dibe vurması, ülkenin 4 milyonluk nüfusuna oranla dehşetengiz bir rakam olan 500 bin dolayındaki Suriyeli mültecinin varlığı ve Suriyeli muhaliflerin savaşın başından beri Lübnan'a kolayca sızabilmesinin yarattığı gerilimin ötesinde bir etkiye sahip. Lübnanlılar Suriye savaşını kısmen de olsa kendi içlerinde fiilen yaşamaya çoktan başladı. Suriye'de protestoların başladığı Mart 2011'den üç ay sonra, ülkenin kuzeyinde bulunan ve Sünnilerin ağırlıklı olduğu Trablus'ta Sünni mahalle Bab el Tabaneh ve Nusayri mahalle Cebel Muhsin arasında silahlı çatışmalar çıktı. Muhalifleri destekleyen Sünniler ve Esad rejimini destekleyen Nusayriler, sonraki aylarda da aralıklarla çatıştı. Zaman zaman Beyrut'a da sığırayan ve her seferinde Lübnan ordusunun bastırmayı başardığı çatışmalarda onlarca kişi hayatını kaybetti.

Mayıs 2012'de Lübnanlı Şii hacıların Halep'te Suriyeli muhalifler tarafından kaçırılması, Lübnan'daki Suriye karşıtı Sünniler ve Suriye yanlısı Şiiler arasındaki gerilime yeni bir boyut ekledi. Hizbullah ve Özgür Suriye Ordusu'nu (ÖSO) karşı karşıya getiren kaçırma olayları, Şii Mikdat aşiretinin misilleme olarak Sünnileri hedef alan kaçırma olaylarını beraberinde getirdi. Esir değişimi için yapılan karşılıklı adam kaçırmalarda ÖSO militanlarının yanı sıra geçen Ağustos ayında Türk bir iş adamı da hedef oldu. Lübnan'ın bazı bölgelerinde zaman zaman Esad yanlıları ve karşıtları arasında çıkan çatışmalar, savaşın Lübnan'a ne kadar kolay yayılabileceğinin tek göstergesi değil. Lübnan'ın sınır bölgeleri, bazen Esad güçlerinden bazen de muhalifler tarafından açılan ateşe maruz kalmaya devam ediyor. Bunun ötesinde, geçen Mayıs ayında Hizbullah'ın kontrolündeki Beyrut'un güneyine roket atarlarla yapılan saldırı, Hizbullah ve Lübnan hükümetinin Suriye ile işbirliği yapmaları nedeniyle ÖSO tarafından bir uyarı olarak değerlendirildi.

Geçtiğimiz günlerde Sayda'da Selefi din adamı Ahmet Esir'in silahlı milislerinin önce Hizbullah'la, sonra da kendisini Hizbullah'a karşı

korunmadığı için suçladığı Lübnan ordusu ile çatışması Lübnan'da Şii-Sünni çatışması olarak lanse edildi. Ancak sanılanın aksine Lübnan'da yaşananlar bir din ya da mezhep savaşı değil. Yüzyıllardır farklı dini grupların bir arada yaşama kültürü geliştirdiği Lübnan tarihinde daha önce 19.yüzyılda meydana gelen büyük çatışmalarda ya da 1975 iç savaşında da görüldüğü gibi, savaş adına yaşananlar ya da yaşanacaklar din eksenli değil ve olmayacak. Çünkü Lübnan'da çatışma alanı din değil, dini aidiyetler üzerinden şekillenen kimliklerin siyasi arenada var olma mücadelesi. Bu doğrultuda her dini grubun kendine bir dış hami arayışı ve bu arayışta safların yıllar öncesinden şekillenmesi çatışmaların temel eksenini oluşturuyor. Tersinden bir okumayla bu hamilerin, ülkedeki dini gruplar aracılığı ile Lübnan özelinde, bölge siyasetindeki etkin olma çabaları ve bu çabaların Lübnan'daki iç dinamikleri etkilemesi sonucunda savaş kaçınılmaz oluyor. Bugün Lübnan'ı savaşa sürükleyecek en etkili dış aktör ise, Suriye olarak beliriyor.

Dini grupların varlık mücadelesinde edindikleri dış müttefiklerin Lübnan siyasetine etkisi, ülkenin dini grupların nüfusu oranına dayalı siyasal sisteminin Şiilerin nüfusunun her geçen gün artmasıyla demokratik temsili sağlayamaması, Lübnan'ın kuruluşundan bu yana devam ettirdikleri sosyoekonomik ve siyasi üstünlüklerini kaybetmek istemeyen Maruniler ve Sünnilerin bu ayrıcalıklarının 2006 savaşında İsrail'e karşı verdiği direnişle siyasi olarak önemli bir güç haline gelen Hizbullah'a karşı kaybetmek istememeleri, Lübnan'ın iç dinamiklerinin oluşturduğu çok bilinmeyenli denklemin sadece bir bölümü. Hariri suikastının ardından Suriye üzerinden kartların tekrar karıldığı Lübnan'ın başına gelebilecek en kötü şey, herhalde Suriye'de çıkacak bir savaş olurdu. Bu savaştan payına düşeni fazlasıyla almaya devam edecek Lübnan'da toplumun bütün kesimleri diken üstünde.

'Ortadoğu'nun Parisi'ni harabeye çevirmekle kalmayıp birlikte yaşamaya çalışan 18 dini grubun birbirine karşı öteki algısını derinleştiren iç savaşın hafızalarda hala canlı olduğu Lübnan'da herkesin tek isteği bir daha savaşmamak. Bununla birlikte, Suriye'deki savaşın etkisinin çatışmalarla hissedildiği Lübnan'ın bir iç savaşa çekilmeyeceğini söylemek çok zor. Mart'ta Mikatı'nın istifasının ardından hükümetin düşmesiyle birlikte

Lübnan'da yaşanan siyasi meşruiyet krizi sürüyor. Haziran ayında yapılması planlanan seçimlerin 2014 sonbaharına ertelenmesi, parlamentoyu da meşruiyet krizine sokuyor. Lübnan ordusunun güçlü olmayan parçalı yapısının yanı sıra tüm devlet kurumlarının zayıf durumda olması ve tam kapasite ile çalışmaması ülkedeki istikrar için risk unsuru olmaya devam ediyor Lübnan'da bir savaşın çıkmasını AB, ABD, Körfez ülkeleri ve Rusya istemiyor. Savaştan kredi sağlayacak olanlar ise Arap dünyasında mikro devletleri tercih eden İsrail ve ülkesindeki savaşın Ortadoğu'ya sıçrama potansiyelini kanıtlayacak Esad yönetimi. Mevcut çatışmaların, Suriye'de ve Lübnan'da çatışan aktörlerin tutumuna bağlı olarak ülke geneline yayılacağı kaçınılmaz bir gerçeklik olarak duruyor. Savaşın Lübnan'a sıçramaması için kendisine büyük görev düşen Hizbullah ise müttefiki Esad'ın talepleri ve İran-Suriye-Hizbullah ekseninin mevcut konjonktürdeki durumuna göre ülkesini feda edecek gibi görünüyor. Bir daha savaşa girmemeye niyetli olan Lübnan halkı ise bu aktörler elinde birbirine karşı her geçen gün daha çok biliniyor.

> DÜBAM

SURİYE'DEKİ SAVAŞIN LÜBNAN'A YANSIMALARI

Saliha Ziya

> 2013 TEMMUZ
DÜNYA BÜLTENİ ARAŞTIRMA MASASI

DÜBAM Yayınları
Küresel İletişim Merkezi
Barbaros Bulvarı, Balmumcu / Beşiktaş
Tel: (0212) 274 80 21 – 274 80 22
www.dunyabulteni.net

